

ХРОНІКА

DOI: 10.31393/reports-vnmedical-2022-26(1)-30

УДК: 025.171(477.44-21)(090.1)(045)

КНИЖКОВІ СКАРБИ: КОЛЕКЦІЇ СЕКТОРУ РІДКІСНОЇ КНИГИ ТА РУКОПИСІВ НАУКОВОЇ БІБЛІОТЕКИ ВНМУ ІМ. М. І. ПИРОГОВА

Мазур О. П.

Вінницький національний медичний університет ім. М. І. Пирогова (вул. Пирогова, 56, м. Вінниця, Україна, 21018)

Відповідальний за листування:
e-mail: libvnm@gmail.com

Статтю отримано 06 січня 2022 р.; прийнято до друку 04 лютого 2022 р.

Анотація. У статті охарактеризовано книжкові колекції лікарів та науковців з фонду Наукової бібліотеки ВНМУ ім. М. І. Пирогова та висвітлено їх провенієнції.

Ключові слова: історія медицини, медичне краєзнавство, рідкісні та цінні видання, провенієнції, екслібрис, печатка, бібліотечний штамп, штамп книгопродавця.

"Книги - люди в палітурках"

А. Макаренко

Наукова бібліотека ВНМУ ім. М. І. Пирогова бережно зберігає видання, які можна віднести до пам'яток української і світової культури. Серед них видання з різних галузей знань, переважно з медицини, є книги надзвичайно рідкісні за художнім оформленням, репринти, взірці палітурного мистецтва, мініатюрні, малоформатні та малотиражні. Фонд достатньо повно відображає етапи розвитку медичної науки та історію видавничої справи України, Росії, Європи, а штампи, примітки, екслібриси, літери на корінцях книг донесли до нас імена своїх власників.

Наприкінці XIX - початку XX ст. у Вінниці мешкала й працювала плеяда видатних лікарів і науковців, які зробили значний внесок у становлення і розвиток медицини та медичної освіти краю. Серед славетних імен згадуємо Л. Л. Дарашкевича, Г. Г. Бойно-Родзевича, М. М. Болярського, Л. І. Малиновського, Є. Я. Фишензона, Л. К. Морейніса та ін. Книги з їх особистих зібрань наразі займають виняткове місце серед цінних видань університетської бібліотеки та формують 24 колекції.

Значною є колекція книг зі штампом Вінницької окружної психоневрологічної лікарні. Із представників медичної спільноти закладу надзвичайно цінними є колекції Л. Л. Дарашкевича та Г. Г. Бойно-Родзевича.

Колекція Л. Л. Дарашкевича, психіатра, доктора медицини містить 12 книг. Протягом 1898-1931 рр. він працював у Вінницькій окружній психіатричній лікарні: спочатку на посаді молодшого ординатора, у 1909 р. - старший ординатор, згодом - завідувач медичної частини, у 1928 р. - заступник головного лікаря, з 1929 р. - головний лікар Вінницької психіатричної лікарні. Надзвичайно рідкісним і одним із найстаріших видань бібліотеки у цій колекції є видання А. С. Celsi "De medicina" (Bassilae, 1748) та "Lehrbuch der Anatomie des Menschen" С. Е. Е. Hoffmann (Erlangen, 1886), які мають провенієнції "Leon Darashkewich". Книга М. М. Топоркова "Вторичное слабоумие послѣ аменции Меунерт'а" (Казань, 1905) містить

дарчий напис: "Глубокоуважаемому Леону Людвиговичу доктору Дарашкевичу автор 16 мая 906".

Дбайливо зберігають бібліотекарі **книжкову колекцію Г. Г. Бойно-Родзевича**, відомого лікаря-психіатра, доктора медицини, директора Вінницької психіатричної лікарні (1908-1928). Підбірку науковця складають книги з фізіології, психології, мікробіології, психіатрії, гігієни російською, німецькою та французькою мовами 1884-1928 рр. видання та мають власницький напис "Г. БойноРодзевич". Книги містять чисельні маргіналії та підкреслення. У його колекції вражає шикарно оформлений конвалют "Основанія психології" з "Сочиненій Герберта Спенсера" (С.-Петербург, 1897) - єдина книга в фонді бібліотеки відомого англійського філософа і соціолога. Видання оформлено спеціально для Г. Бойно-Родзевича, - має на корінці вигравіровані літери Г.Б.-Р., а на форзаці й нахзаці власницькі написи "Г. БойноРодзевич" і багаточисельні підкреслення, особливо, у розділах "Субстанція души" та "Эсто-фізіологія". Надзвичайно цікавою в колекції є книга відомого французького психолога, засновника соціальної психології Г. Тардта "Преступникъ и преступленіе" (Москва, 1906) серії "Бібліотека для самообразования".

Колекція Л. І. Малиновського, засновника Вінницької Пироговської лікарні складається з його прижиттєвих наукових праць: "Наблюденія Винницкой Больницы надъ аппендицитъ-илеусами", "Отчеты Винницкой больницы. Текущіе факты, теоріи и проблемы въ ученіи о перитонитахъ", "Статистико-хирургическій отчетъ Винницкой больницы за 1908, 1909 и 1910 гг." (Кам'янець-Подільський, 1911), "Phagedaena vulnegrum" (Вінниця, 1915), з інскриптами "Глубокоуважаемому Д-ру Фишензону". Видання "Догмы асептики" (Вінниця, 1916) має нерозбірливий власницький напис "А. Смирн...". У колекції хірурга Л. І. Малиновського є дисертації на ступінь доктора медицини: М. Г. Юффе "Объ измѣненіяхъ нервовъ подъ вліяніемъ массажа" (Юрьев, 1911) з написом "Дорогому Людвигу Івановичу Малиновскому от благодарного автора"; І. Ф. Рудницького "Къ вопросу

объ измѣненіяхъ въ тканяхъ конечностей, подвергавшихся замораживанію" (Юрьев, 1899) - "Многоуважаемому Товарищу Л. И. Малиновскому от автора. Дерпт 190 г."; С. М. Рубашева "Хирургическое лечение эмфиземы легкихъ въ связи съ ея патогенезомъ" (Москва, 1912) - "Многоуважаемому Людвигу Ивановичу Малиновскому от автора". Працюючи у Вінницький земський лікарні, Л. І. Малиновський отримав в дар працю Л. І. Куцевола-Артемовського "Хирургическая факультетская клиника Императорскаго Университета Св. Владимира ..." (Київ, 1885) з дарчим написом: "Дорогому Товарищу и пріятелю Доктору Людвигу Ивановичу Малиновскому отъ Д-ра С. М. Щерб... 20.04.1907 г."

Невелика книжкова колекція Ю. Я. Фішензона, доктора медицини, професора, першого завідувача кафедри факультетської терапії містить видання з анатомії, фізіології, мікробіології, хірургії, акушерства, інфекційних і венеричних хвороб тощо. Власницькі написи на книгах французькою і російською мовами ніби коментують його життєвий шлях: "Fischenson", "Fischenson stud. med.", "Fiscenson cand. med." і "Dr. Fischenson". Частина видань є згадкою про його тісну співпрацю з Л. І. Малиновським під час Першої світової війни. Книга Ю. Я. Фішензона "Огнестрѣльныя раненія легкихъ въ средней эвакуаціонной зонѣ" (Вінниця, 1916) має дарчий напис "Людвигу Ивановичу Малиновскому Главному Врачу Винницкаго Земскаго Госпиталя посвящаю эту работу". Л. І. Малиновський, у свою чергу, також дарував власні праці колезі, що відомо з наведених вище інскриптів.

До книжкової колекції Ю. Я. Фішензона, належить також "Курсъ общей терапіи внутреннихъ болѣзней" М. В. Яновського (С.-Петербург, 1913), що засвідчує власницький напис "Д-г Fischenson пр." та книги з дарчими написами від колег та співробітників. Серед них праця А. М. Мєркова "Нарис санитарного стану сучасного Поділля" (Вінниця, 1929), який на авантитулї своєї книги залишив дарчий напис: "Зам. председателя Винницкаго научнаго объединенія врачей Д-ру Е. Я. Фишензону от автора 21.10.39. Винница". К. Ц. Полтович - власник кабінету лікарської гімнастики, масажу і ортопедії, що знаходився за адресою: Київ, Володимирська, 27 (як свідчить публікація в газеті "Кієвлянинъ" (Київ, 1903), - подарував Ю. Я. Фішензону власну працю "Гигиеническое и лечебное значеніе механотерапіи въ дѣтскомъ возрастѣ" (С.-Петербург, 1901), про що засвідчує інскрипт "Многоуважаемому товарищу Евфимію Яковлевичу Фишензону от автора" [4]. У колекції Ю. Я. Фішензона є справжня бібліографічна рідкість - "Руководство къ патологии и терапіи преимущественно съ физиологической и патолого-анатомической точки зрѣнія" Ф. Німейера (Київ, 1862) з дарчим написом на титульному аркуші: "Многоуваж. Ефиму Яковлевичу А. Г. Л. 1934". Не вдалося визначити ці загадкові літери "А.Г.Л.", але подарувати таке фундаментальне видання могла людина, яка високо цінувала Ю. Я. Фішензона як

науковця та лікаря.

Цікавою є колекція М. М. Болярського, доктора медицини, професора. М. М. Болярський у 1921-1939 рр. очолював Вінницьку Пироговську лікарню, був одним із засновників Вінницького медичного інституту, перший заступник директора з науково-навчальної та адміністративно-господарської частини, перший декан інституту. Організував кафедру госпітальної хірургії та очолив кафедру факультетської хірургії. Він був одним із знаних лікарів Вінниці. У фонді бібліотеки зберігаються книги з його автографами, власницькими написами та примітками. Провенієнції цікавлять з точки зору своєї інформативності про формування особистої бібліотеки професора, яка формувалася протягом всього життя. На особливо цінному, рідкісному, прижиттєвому виданні М. І. Пирогова "Хирургическая анатомія артеріальнихъ стволъ и фасцій" (С.-Петербург, 1881) є підпис "Бол...", з характерним завитком. Більш повний власницький підпис "Н. Н. Болярс..." містить книга П. О. Смоленського "Простѣйшіе способы изслѣдованія и оцѣнки доброкачественности съѣстныхъ припасовъ, напитковъ, воздуха, воды, почвы, жилищъ, освѣтительныхъ матеріаловъ и проч." (С.-Петербург, 1909), яка була необхідною лікарю-хірургу та директору-господарнику Пироговської лікарні у 1917-1939 рр. Написами "Др. Бол..." позначено книгу Пл. Тіхова "Туберкулезъ суставовъ и костей" (Томск, 1909) та дисертацію на ступінь д-ра медицини В. Ф. Ясенєцького-Войно "Регіонарна анестезія" (Петроград, 1915).

У 1910 р. М. М. Болярський успішно захистив дисертацію "Къ вопросу о травматическихъ поврежденіяхъ печени" на ступінь д-ра медицини і тому наступні книги в його бібліотеці мають екслібриси "Докторъ Медицины Н. Н. Болярській" (Wullstein "Руководство по хирургіи" (С.-Петербург, 1913), на корінцях 1-3 томів крім власницького штампу вигравірувано ще літери "Н. Б."; F. Pelz-Leusden "Ученіе о хирургическихъ операціяхъ" (С.-Петербург, 1912) та "Діагностика болѣзней мочеполовыхъ органовъ" (С.-Петербург, 1911) Б. М. Хольцова - вчителя М. М. Болярського під час його роботи у хірургічному відділенні Обухівської лікарні (С.-Петербург).

У 1934 р. Миколі Миколайовичу було присвоєно вчене звання професора, тому наступні видання з його колекції "Руководство по урологіи" Б. М. Хольцова (Ленинград, 1924) та "Практическое Руководство по военно-полевой хирургіи" Р. Р. Вредена (С.-Петербург, 1911) уже містять власницький штамп "Профессор Хирургіи Николай Николаевич Болярский" та власницький напис "Н. Болярск...". Про повагу й вдячність лікарю, хірургу, викладачу свідчать дарчі написи на книгах, які йому дарували: "Руководство къ топографической анатоміи въ примѣненіи къ хирургіи" Р. Tillaux (С.-Петербург, 1884) "Глубокоуважаемому дорогому Профессору Н. Н. Балярскому студ. Л. Гаген февраль 1937 г. Винница"; "Руководство практической хирургіи" під ред. E. von Bergvann-a, P. von Bruns'a, J. Mikulicz-a (Москва, 1901) позначено

щирою присвятою: "Глибокоуважаемому Николаю Николаевичу Болярскому на память от признательной пациентки-коллеги В. Бачинской 11 мая 1920 г."

Однією з найбільших книжкових колекцій фонду - є **колекція Л. К. Морейніса**, хіміка-фармацевта, професора ВМІ, першого завідувача кафедри хімії та фармакології (1934-1937). Всі книги мають власницький напис "Л. К. Морейніс" та складається переважно з видань першої чверті ХХ ст., серед них є й рідкісні книги - "Аналитическая химия" Жерара і Шанселя (Санктпетербург, 1864), "Краткая фармакогнозия" Ю. Трапа (С.-Петербург, 1881) та два прижиттєвих видання Д. Менделєєва - "Органическая химия" (Санктпетербург, 1861) та "Основы химии" (С.-Петербург, 1889). Прижиттєві видання вчених - виключний інтерес для читачів, оскільки у них виражено волю автора з розміщення матеріалу та оформлення книги - гравюри, рисунки, таблиці, палітурка, віньєтки - все це характеризує смак і фінансові можливості автора та власника видань. Книга "Курсъ гигиены" Ф. Ф. Ерісмана (Москва, 1887) за збігом обставин стала справжньою сенсацією колекції. У жовтні 2020 р. Вінницький краєзнавчий музей при оформленні експозиції про освіту Поділля представляв парту Ерісмана, книги якого у Вінниці є тільки в колекції Л. К. Морейніса.

Колекція Карла Івановича Лане (1861-?), фармацевта, лектора Вінницького фармацевтичного технікуму містить видання німецькою мовою з аналітичної та органічної хімії, історії хімії, хімічного аналізу, фармакопеї. Він викладав історію аптечної справи, аптечне рахівництво та законодавство, судову хімію, фармацію. Всі його книги помічено інскриптами "CLane", "Лане". На двох виданнях, крім власницького напису, присутній ще дарчий, однаковий зміст: "Дорогому Саломону Ефремовичу за отзывчивость и добросовестность отношении к своим работам при совместной службе в фарм-Техникуме, фарм-Институте и Мед-Институте отчасти старый его преподаватель всего, все наилучшего, главным образом здоровья, и как знающему молодому человеку блестящую будущность. Ваш любящий Карл Иванович Лане Винница 7/VI 1936 года".

Цікавою **колекцією** фонду є добірка книг **М. В. Оксенгорна**, які форзаці, титульному аркуші, сторінках, нахзаці мають багаточисельні власницькі штампи "Докторъ М. В. Оксенгорнъ". А. Глушковецький у монографії "Демократія у провінції" зазначає, що лікар М. В. Оксенгорн: "Купецъ, лікар, власник садиби (прибутковий будинок, споруджений 1907-1909 рр. за проєктом Г. Артинова), закінчив Московський університет, прихильник конституціоналізму та рівноправності євреїв" [5]. Це, наразі, всі відомості про вінницького лікаря. Нині будинок лікаря Оксенгорна (вул. Оводова, 6) реставрований й вабить туристів. Його колекція містить видання з різних галузей медицини: патології, терапії, хірургії, гінекології, офтальмології, оториноларингології, неврології, стоматології, фізіотерапії тощо. Переважна більшість книг - це фундаментальні видання відомих книговидавців, се-

ред яких П. А. Брейтігам, Н. П. Петров, К. Ріккер, Е. Веймар, А. Мамонтов, А. Траншель, М. І. Румш та видавництва "Практическая Медицина". На деяких виданнях штамп Оксенгорна відтиснено зверху власницьких написів інших власників книг: "студентъ Креминскій Н.", "докторъ Н. Я. Креминскій" та "студента Василя Кузнецова". Серед найцінніших книг у колекції М. В. Оксенгорна можна відмітити декілька томів "Руководства къ частной патологии и терапии" за редакцією д-ра Г. Цимссена, проф. клініч. медицини в Мюнхені, які були видані Б. В. Хавкіним у 1879-1881 рр. За змістом, якістю паперу, шрифтом та оформленням їх по праву можна віднести до кращих взірців поліграфічної справи.

Виняткову цінність з погляду практикуючого лікаря має **колекція книг харківського лікаря Л. Г. Маргуліса**. Власницький штамп "Докторъ Левъ Григорьевичъ Маргулисъ" мають 5 книг, виданих у серії "Карманный медицинский атласъ": "Атласъ и краткія основы патологической анатоміи" О. Боллінгера (С.-Петербург, 1897), "Атласъ и краткія основы травматическихъ переломовъ и вывиховъ" О. Гельферіха (С.-Петербург, 1895), "Атласъ и краткія основы гинекологіи" О. Шеффера в 3-ох томах (С.-Петербург, 1895-1896). Всі атласи кишенькового розміру, прекрасного оформлення та мають вкладні аркуші кольорових рисунків. Решта книг колекції - видання з анатомії, патології, хірургії. Цікаво, що майже всі книги з бібліотеки Л. Г. Маргуліса або видані в Харкові, або мають на титулі штампи харківських магазинів: "Ф. А. Іогансонъ", "В. и А. Бирюковы въ Харьковъ?", "Ф. К. Миллеръ" - у яких, можливо, були й придбані. "Руководство къ изучению акушерства" Е. Бума (С.-Петербург, 1908) має напис червоним чорнилом "1913.1.28 куплено в Науч. мысли. Дра Маргулиса", а нижче червоним закреслено "Изъ книг Павла Кривецкаго 19 22.IX 09 г. Харьков". Дві книги "Краткій учебникъ акушерства женскихъ болѣзней, ухода за новорожденными, анатоміи, физиології и подачи первой помощи въ несчастныхъ случаяхъ" А. І. Малишенко (Харьковъ, 1919) і "Техника реакції проф. Е. Abderhalden'a (діалізаційний методъ)" д-ра І. А. Євніна (Харьковъ, 1914) мають дарчі написи: "Глибокоуважаемому коллеге Д-ру Маргулису от автора 9.09.19 Харьков Д-р Малышенко" і "Глибокоуважаемому Льву Григорьевичу Д-ру Маргулису отъ И. А. Евнина 12.5.14 г." відповідно. На деяких книгах крім власницьких штампів Л. Г. Маргуліса, є ще написи інших власників "В. Тихомиров" та "Ф. Н. Траганудаки".

Колекція книг Франца Миколайовича Траганудаки налічує 20 примірників. У харківській газеті "Южный Край" від 13 (25) жовтня 1895 р. зазначено: "Докторъ ТРАГАНУДАКИ принимаетъ больныхъ сифилисомъ и болѣзней мочеполовыхъ органовъ. Отъ 10-12 утра и 5-7 веч. - Екатеринославская ул., д. Муравьева, № 25. Б. 100-12" [3]. Лікар Траганудаки збирав свою бібліотеку наполегливо, ґрунтовно, з любов'ю. У його добірці представлено рідкісні видання кінця ХІХ ст. (1876-1883), які мають історичну й наукову цінність. Переважна більшість

книг його колекції - це видання із задалегідь поданою заявкою до палітурного оформлення: на корінцях палітурки при друці наносилося орнаментально-шрифтове тиснення - "Ф. Траганудаки", "Ф.Н.Т.", "Траганудаки". Крім того, титули та сторінки книг позначені рельєфними та чорнильними штампами "Ф.Н.Т.", "Докторъ Ф. Н. Траганудаки", інскриптами: "Изъ книгъ Ф. Н. Траганудаки". Колекція складається з підручників та керівництв з патології, терапії, фізіології, хірургії та видань з діагностики, фармакології, хімії тощо. В колекції Ф. М. Траганудаки є прижиттєве видання М. І. Пирогова "Военно-врачебное дѣло и частная помощь на театрѣ войны въ Болгаріи и въ тылу дѣйствующей арміи въ 1877-1878 гг." (С.-Петербург, 1879). Невідомо, чи мав відношення лікар Траганудаки до судової медицини, але у його колекції є рідкісна книга "Руководство къ патологоанатомической діагностики и вскрытію труповъ" І. Орта (Харків, 1877). На форзацах деяких видань написано прізвища інших власників: "И. Мазингъ" та "Л. Г. Маргулисъ".

Винятковий інтерес представляє **книжкова колекція Г. Л. Амчиславського**, сформована за власницьким штампом "Врачъ Г. Л. Амчиславскій". Крім зазначеного інскрипту, деякі видання мають ще один - "Полтавський Медичний Виробн. Інститут імені Канторовича". Книжкову колекцію Г. Л. Амчиславського складають видання з фармакології, гінекології, практичного та оперативного акушерства, дерматології, венеричних хвороб, які мають чисельні помітки в текстах. "Оперативное акушерство" акад. А. Я. Красовського (Санктпетербург, 1879) густо помережено підкресленнями і маргіналіями. На сторінках "Фармакології" д-ра Б. Шапіро (С.-Петербург, 1902), з передмовою проф. фармакології Харківського університету С. О. Попова, нанесено багато приміток, підкреслено окремі складові рецептів, записані власні спостереження про алкалоїди, формальдегід, хлоралгідрид та ін. Ця книга має два різнокольорових штампи "Врачъ Г. Л. Амчиславскій", "Докторъ И. Л. Амчиславскій" та інскрипт "Г. Амчиславскій". Оскільки на початку ХХ ст. у Полтавській губернії працювало декілька лікарів Амчиславських, в т.ч. Ілля Львович Амчиславський - лікар Єврейської лікарні Полтави та Йосип Львович Амчиславський - лікар с. Русновщина Полтавського повіту, тому можна припустити, що штамп "И. Л. Амчиславскій" належить саме їм [5]. Змістовною книгою колекції є "Ученіе объ изгнаніи плода и дѣтоубійствѣ" Dr. Heinrich Fabrice (С.-Петербург, 1906), яка за тематикою відноситься до одного з найбільших розділів судової медицини та розглядає багаточисельні методи дітовбивства та юридичну відповідальність за ці злочини, що були присутніми в практиці лікарів-акушерів. *За даними "Справочной книжки Полтавской губернии за 1906 г." (Полтава, 1906) Г. Л. Амчиславський працював лікарем 2-ї лікарської дільниці м. Кобеляки (вул. Царичанська, Кітайгородська, Ляшківська). В "Памятной книжкѣ Полтавской губернии на 1913 годъ" (Полтава, 1913) надруковано оголошення вільно практикуючого ліка-*

ря: "Амчиславскій Гилель Лейбович, внутр. он же по женск. и акушер. (Екатерининская, № 34, телеф. № 167). Прием ежедн. от 9-11 час. утра и от 4-6 час. вечера." [1, 2].

У бібліотеці зберігається невелика **колекція книг А. Л. Попова**, яка має власницький штамп "Врач А. Л. Попов". Ймовірно, що це Андрій Леонович Попов, 1918 р.н., лікар, вчений, журналіст, син Леона Христофоровича Попова (1881-1919). Усі книги видані у 1902-1914 рр. С.-Петербурзьким видавництвом журналу "Практическая Медицина" та стосуються хірургії і травматології. Різноплановою за змістом є **книжкова добірка лікаря М. М. Стадницького** - це переважно підручники з терапії, хірургії та фармакології, які містять власницький штамп "Докторъ М. М. Стадницкій". На штампах, крім прізвища власника, є дата придбання та інскрипт: "М. М. Стадницкій-Колендо. 25.IX.1903". Рід Стадницьких-Колендо - давній і знатний, але, чи можна припустити, що лікар М. М. Стадницький належить до нього?

Бібліотека шанобливо зберігає книги з особистих бібліотек професорів ВНМУ, які були сформовані відповідно до їх наукових інтересів. Серед них **колекція М. К. Венцківського**, доктора медицини, професора, завідувача кафедри акушерства і гінекології ВНМУ (1956-1961). Усі книги, зокрема, підручники, практичні керівництва та монографії з акушерства, гінекології та жіночих захворювань 1895-1934 рр. видання, мають власницький штамп "З книгозбірні професора М. К. Венцківського". Найстаріша книга у колекції - "Учебникъ акушерства со включеніемъ патології беременности и родильнаго періода" К. Шредера (С.-Петербург, 1895) за змістом, оформленням, збереженням відноситься до цінних і рідкісних видань бібліотеки.

У 2012 р. фонд бібліотеки поповнився книгами з особистої **бібліотеки П. М. Серкова**, доктора біологічних наук, професора, академіка НАН України, протягом 1942-1953 рр. очолював кафедру нормальної фізіології ВНМУ. Понад сто книг з його бібліотеки займають чільне місце в бібліотеці. Колекція містить переважно видання з фізіології I пол. ХХ ст. Серед книг особливий інтерес представляють "Основи физиологии человека" Е. Г. Старлінга (Москва, 1934) з інскриптами: "Библиотека физиологической лаборатории" та "Библиотека институту Південно-Захід.мет. відділення". Окрасою професорської бібліотеки є прижиттєве видання В. М. Бехтерева "Проводящіе пути спинного и головного мозга" (С.-Петербург, 1898) з дарчим написом: "Глубокоуважаемому товарищу Проф. М. В. Яновскому отъ автора". Книгу постійно вдумливо перечитують науковці університету. Рідкісним виданням в колекції є "Экспериментальная фармакология, какъ основа лекарственнаго леченія" Н. Мейер і R. Gottlieb (С.-Петербург, 1913). Декілька книг в колекції маюць дарчі написи, як от: "Профессору Филиппу Николаевичу с глубоким уваженіем и сердечной благодарностью автор (підпис) 9.X.74 г."

Разом з П. М. Серковим на кафедрі нормальної фізіо-

логії працювала **Н. В. Братусь**, доктор медицини, професор, протягом 1965-1992 рр. завідувачка кафедри нормальної фізіології. Бібліотека успадкувала 145 книг з її книгозбірні. Рідкісних книг в колекції немає, проте, - це пам'ять про чудового науковця.

Колекцію Л. Г. Лекарева, доктора медицини, професора, завідувача кафедри соціальної гігієни та організації охорони здоров'я ВНМУ (1946-1979) сформовано в 2015 р. У дар отримано 12 томів "Большой медицинской энциклопедии" під редакцією Н. А. Семашка (Москва, 1934). Кожен том має власницький штамп: "Из книг проф. Лекарева Леонида Григорьевича".

У 2020 р. від нащадків професора **Г. К. Палія**, доктора медичних наук, професора, завідувача кафедри мікробіології, вірусології та імунології ВНМУ (1976-2017), бібліотека отримала колекцію книг з власної бібліотеки науковця. Серед отриманих видань - переважно книги

з мікробіології, видання самого вченого та кафедри мікробіології ВНМУ тощо. Кожне видання помічено власницьким штампом: "Доктор медицинских наук профессор Гордей Кондратьевич Палий". Багато книг мають дарчі написи. Книжкова колекція Г. К. Палія також може слугувати 45-річною історією видавничої діяльності кафедри університету.

Рідкісні видання, застарілі палітурки, поживклі сторінки зі специфічним запахом століть... Важко бути байдужим, взявши до рук таку книгу - книгу, що приваблює давниною буття, своєю історією, долями їх авторів і власників видань, а ще - це особливий спосіб спілкування з тими лікарями, яких більше немає з нами, це можливість вчитися й прагнути розвиватися далі. А тому у перспективі діяльності наукової бібліотеки - всебічне розкриття книжкових колекцій, їх подальше дослідження і збереження.

Список посилань

- [1] Амчиславский, Г. Л. (1913). Памятная книжка Полтавской губернии на 1913 год. <https://bit.ly/3yMwinz>
 [2] Амчиславский, Г. Л. (1906). Справочная книжка по Полтавской губернии на 1906 год.
 [3] Глушковецкий, А. Л. (2010). *Демократія в провінції: вибо-*

ри та діяльність депутатів Подільської губернії у Державних Думах Російської імперії: монографія. Кам'янець-Подільський: ПП Буйницький О. А.

- [4] Кієвлянинъ, (11 мая 1903 г.). Оголошення: К. Ц. Полтович.
 [5] Южный край. Оголошення: Траганудаки Ф. Н.

BOOK TREASURES: COLLECTIONS OF THE SECTOR OF RARE BOOKS AND MANUSCRIPTS OF THE SCIENTIFIC LIBRARY OF NATIONAL PIROGOV MEMORIAL MEDICAL UNIVERSITY, VINNYTSYA
Mazur O. P.

Annotation. *The article describes the book collections of doctors and scientists from the fund of the Scientific Library of National Pirogov Memorial Medical University, Vinnytsya and covered their provenance.*

Keywords: *history of medicine, medical local lore, rare and valuable editions, provenances, bookplate, seal, library stamp, bookseller stamp.*